

Горішна Надія Мирославівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Слозанська Ганна Іванівна
кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

ПРОГРАМИ ПОДВІЙНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ США ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Стаття присвячена дослідженню зарубіжного досвіду розробки та реалізації програм подвійних спеціальностей із соціальної роботи. Це питання є особливо актуальним у контексті реформи вищої освіти України і становить освітніх програм із соціальної роботи у результаті оптимізації галузей знань і злиття соціальної педагогіки і соціальної роботи в одну спеціальність – соціальну роботу. У статті проаналізовано переваги і недоліки програм подвійних спеціальностей у сфері соціальної роботи у США і Великобританії.

Ключові слова: програми подвійних спеціальностей, спільні програми, міждисциплінарні програми, підготовка соціальних працівників, соціальна робота.

Вступ. Будучи частиною національної системи освіти, система підготовки фахівців із соціальної роботи зазнає впливу реформ, метою яких є забезпечення її привабливості, конкурентоспроможності та інтеграції у європейський та світовий освітній простір [1]. З метою реорганізації вітчизняної освітньої системи за західним зразком Кабінетом Міністрів України був затверджений новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [4]. Згідно з цим документом «Соціальну роботу» виокремлено як окрему галузь знань (шифр 23), в структурі якої виділено дві спеціальності «Соціальна робота» (231 – код спеціальності) та «Соціальне забезпечення» (232 – код спеціальності) [4]. Визнання «Соціальної роботи» як окремої галузі знань та спеціальності створює можливість для її подальшого розвитку як виду професійної діяльності, академічної та наукової спеціальності, участі студентів українських ЗВО у програмах академічної мобільності та їх працевлаштування на вітчизняному та міжнародному ринках праці.

Проте скорочення переліку галузей знань і спеціальностей, матиме й певні негативні наслідки. Мова йде про «зникнення» із переліку спеціальностей «Соціальної педагогіки». Згідно даних, поданих у «Таблиці відповідності Переліку напрямів і спеціальностей за якими здійснювалася підготовка здобувачів вищої освіти до 2015 року і Переліку галузей знань і спеціальностей за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти з 2015 року» спеціальності «Соціальна педагогіка» і «Соціальна робота» злилися в одну – «Соціальну роботу» [7].

Результати веб пошуку, засвідчили, що на кінець 2015 року в Україні підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «магістр» за спеціальністю «Соціальна робота» здійснювали 100 навчальних закладів, за спеціальністю «Соціальна педагогіка» – 88. У 18 ЗВО фахівців обох спеціальностей готували на рівні бакалаврату, у 8 – на рівні магістратури. У ситуації, що склалася, заклади, які здійснювали підготовку фахівців за спеціальністю «Соціальна педагогіка», повинні або закрити ці програми, або пройти їх ліцензування за спеціальністю

«Соціальна робота». Таким чином, на кінець 2016 року кількість освітніх програм із соціальної роботи може зрости вдвічі, що у перспективі призведе до перенасичення ринку праці відповідними фахівцями.

Заклади, які пропонуватимуть програми із соціальної роботи, матимуть проблеми із скороченням чисельності студентів і викладачів та зменшенням фінансування. Названі перспективи змушують ЗВО шукати ефективні рішення у відповідь на нові виклики. Одним із шляхів зменшення негативних наслідків реформ на систему підготовки соціальних працівників є впровадження освітніх програм подвійних спеціальностей. Результати аналізу інформації, поданої на веб-сторінках навчальних закладів, які здійснюють підготовку за спеціальністю «Соціальна робота» засвідчили, що на сьогодні в Україні не діє жодна така програма. Новий Закон України «Про вищу освіту» забезпечує можливості для розробки та реалізації таких програм завдяки наданню ЗВО більшої автономії у сфері освітньої політики, розширенню можливостей та диверсифікації шляхів отримання освіти.

Впровадження програм подвійних спеціальностей відповідає також вимогам практики соціальної роботи та потребам сучасного ринку праці у фахівцях, чії компетенції можуть використовуватись у декількох секторах. Поєднання підготовки із соціальної роботи з іншими галузями знань в рамках освітніх програм на рівні бакалаврату або бакалаврату та магістратури практикується у різних країнах світу, зокрема у США та Великобританії. ЗВО ініціюють впровадження програм подвійних спеціальностей між факультетами і школами з метою сприяння академічній колегіальності та реалізації міждисциплінарної співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші опубліковані дослідження у сфері подвійних спеціальностей аналізують можливості поєднання різних галузей знань із соціальною роботою [12], досліджують процес соціалізації і професійний статус випускників освітніх програм подвійних спеціальностей [16]. Подальші праці вивчають мотивацію, очікування та досвід [17], задоволеність кар'єрою [18] випускників. Деякі дослідження розкривають виклики,

пов'язані із розробкою та реалізацією освітніх програм подвійних спеціальностей, таких як труднощі із професійною ідентифікацією студентів [10], різними ціннісними орієнтаціями професій, які можуть породжувати конфлікти у професійній діяльності [22].

Результати більшості досліджень свідчать, що здобуття подвійних спеціальностей сприяє розвитку критичного підходу до практичної діяльності та появі фахівців з новою професійною ідентичністю, перед якими відкриваються ширші перспективи кар'єрного зростання. Автори кількох досліджень, загалом висловлюючись на користь таких програм, застерігають, що їх розробка потребує значних зусиль і часу, а реалізація може зустріти певний опір [15].

Окремі аспекти функціонування програм подвійних спеціальностей із соціальної роботи за кордоном розкривають дослідження вітчизняних вчених [3; 5; 6]. Проте зарубіжний досвід розробки і реалізації цих програм є недостатньо вивченим. Дане дослідження має ознайомлювальний характер. Його метою є ознайомлення вітчизняних закладів вищої освіти із перевагами, а також труднощами, пов'язаними із розробкою і впровадженням освітніх програм подвійних спеціальностей на основі аналізу досвіду США та Великобританії. Завдання дослідження включають: дослідити виклики, які постають перед закладами вищої освіти України під впливом реформування системи вищої освіти; проаналізувати досвід університетів та коледжів США і Великобританії у розробці та управлінні програмами подвійних спеціальностей у сфері соціальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Результати аналізу літератури свідчать про вживання в англійських джерелах різних термінів для позначення освітніх програм подвійних спеціальностей та дипломів, які вони дають можливість здобути: «програми подвійних дипломів» (англ. «dual degree programs») та «спільні програми» (англ. «joint programs»). Програми подвійних дипломів визначають як програми, які пропонують навчання для здобуття двох спеціальностей/дипломів на тому самому освітньо-кваліфікаційному рівні, але з різних галузей знань, наприклад, магістра соціальної роботи і магістра громадського здоров'я [14, с. 85].

Спільні програми дають можливість здобуття магістерського та докторського ступенів, наприклад, магістра психології та доктора філософії із соціальної роботи за освітньою програмою, що діє в одному навчальному закладі між його різними підрозділами, або між структурними підрозділами двох різних закладів вищої освіти. Навчаючись за такими програмами, студенти, як правило, отримують один диплом – доктора наук, а здобуття ступеня магістра є лише етапом на шляху до його присудження [14, с. 86].

Результати аналізу літератури свідчать, що найбільш загальним поняттям, яке вживається для або замість «програм подвійних дипломів» та «спільних програм» є «міждисциплінарні програми». Їх визначають як «освітні програми, у яких представники двох або більше професій навчаються разом, один від одного та один про одного, щоб вдосконалити міжпрофесійну взаємодію та якість надання послуг» [11, с. 11]. Акцент при цьому ставиться на процесі і результатах, а не на рівнях підготовки чи типі диплому.

Незважаючи на різні підходи до визначення

освітніх програм, які дозволяють поєднувати здобуття двох спеціальностей, у даному дослідженні вважаємо за доцільне використання поняття «програми подвійних спеціальностей» по відношенню до програм, які пропонують навчання соціальної роботи та іншій спеціальності на одному освітньо-кваліфікаційному рівні (бакалавра або магістра).

У США програми подвійних спеціальностей не є новим явищем у системі підготовки соціальних працівників, але вони привертають все більшу увагу університетів і студентів, як такі, що найбільшою мірою відповідають міждисциплінарному характеру професії. Статистичні дані Ради з освіти у соціальній роботі свідчать про зростання кількості шкіл, які пропонують програми подвійних спеціальностей з 162 у 2007 році до 223 у 2014 році [8; 9]. Найчастіше такі програми пропонують поєднання ступеня магістра із соціальної роботи із ступенями магістра права (27,3%) і громадського здоров'я (14,5%) [8]. Серед інших поєднань, які часто зустрічаються у тандемі з ступенем магістра соціальної роботи протягом останніх років є теологія, бізнес управління, освіта, урбаністика, міжнародні студії, кримінологія [8; 9].

У США більшість програм подвійних спеціальностей пропонуються факультетами, школами або коледжами, які є складовими одного навчального закладу. Невелика кількість програм подвійних дипломів координуються між університетами, тому інколи їх називають «кооперативні подвійні дипломи» [14, с. 86]. Студенти, які виявляють бажання здобути дві спеціальності одночасно, повинні пройти відбір на обидві програми окремо і задовільнити критерії відбору кожної з них. Вступ на одну з програм не залежить від іншої та не гарантує прийому на іншу.

Студенти програм подвійних спеціальностей повинні опанувати основні навчальні курси обох освітніх програм. Як правило, тривалість навчання у магістратурі становить 3 роки, окрім тих програм, які діють у партнерстві з юридичними школами; термін навчання на них – 4 роки. Зазвичай протягом першого року вивчають курси однієї спеціальності, а протягом другого – іншої, третій рік ділиться між обома. У більшості програм подвійних дипломів студенти можуть обирати спеціалізацію у рамках однієї з професій. Наприклад, магістерська програма із соціальної роботи та громадського здоров'я в університеті Джорджія пропонує дві спеціалізації із соціальної роботи (клінічна практика та розвиток та розширення можливостей громад) та дві – із громадського здоров'я (пропаганда здорового способу життя і геронтологія) [23].

Кількість кредитів і їх розподіл між двома спеціальностями узгоджується між навчальними закладами або їх структурними підрозділами, але загальна кількість кредитів завжди є меншою, аніж це було б необхідно для здобуття двох спеціальностей окремо. Кожна школа зараховує певну кількість кредитів з іншої, щоб заощадити час і кошти студентів. Таке взаємне кредитування суттєво скорочує час і заощаджує кошти, необхідні для здобуття двох спеціальностей окремо. Наприклад, щоб здобути ступінь магістра із соціальної роботи та громадського здоров'я в університеті Джорджія необхідно 90 кредитів: 45 кредитів із соціальної роботи, 30 – з громадського здоров'я, 15 кредитів – взаємно перераховуються [23].

У Великобританії за даними Ради з професій у сфері здоров'я і догляду (Health and Care Professions Council) – органу, який здійснює законодавче регулювання соціальних працівників в Англії, у 2015 році в країні діяло 221 акредитована програма із соціальної роботи у 78 навчальних закладів. У 63% з них діяли і бакалаврські, і магістерські програми, у 24 – лише бакалаврські, у 13 – лише магістерські [20].

Програми подвійних спеціальностей у цій країні не такі популярні як у США, принаймні у сфері підготовки соціальних працівників. Перші програми, які пропонували одночасне здобуття фаху «медична сестра по роботі з інвалідами» та «соціальний працівник» у 1980-х роках, коли почали масово закритися лікарні тривалого перебування для людей з обмеженими можливостями [10, с. 396]. У 2012 році у Великобританії діяло 10 міждисциплінарних програм у 7 навчальних закладах. Проте станом на вересень 2015 року кількість таких програм становила 2 [21, с. 45]. Рада з професій у сфері здоров'я і догляду запевняє, що усі програми відповідали стандартам підготовки соціальних працівників (дана організація не регулює підготовку медсестер), проте вони були закриті за ініціативою навчальних закладів [21, с. 45].

Аналіз інформації, поданої на веб-сайтах програм свідчить, що структура цих програм є іншою, ніж у США. У Великобританії міждисциплінарні програми пропонуються різними факультетами одного навчального закладу. Вони мають інтегрований навчальний план, а по їх завершенню випускники отримують один диплом. Навчальний час ділиться порівну між двома факультетами. Усі курси складаються з інтегрованих модулів із соціальної роботи та медсестринства. Протягом першого року студенти вивчають теоретичні курси. 50% навчального часу другого року навчання відводиться на практичну підготовку у медичній і соціальній сферах. Третій рік навчання завершується 20-ти тижневою інтегрованою практичною підготовкою, яка передбачає взаємодію фахівців соціальної роботи та охорони здоров'я [13].

Результати дослідження програм подвійних спеціальностей у США та Великобританії дають підстави для наступних висновків.

В обох країнах існує недостатня чіткість у розмежуванні між поняттями «програм подвійних спеціальностей» та «спільних програм». У США основні відмінності між ними стосуються кількості і типів дипломів, які отримують випускники; у Великобританії ця відмінність є менш очевидною. У США, на відміну від Великобританії існує велика кількість і розмаїття програм, які дають можливість поєднати соціальну роботу та іншу спеціальність; у Великобританії така можливість обмежується отриманням спеціальності «Медична сестра».

Програми подвійних дипломів містять як переваги, так і труднощі для їх опанування студентами. Переваги навчання за цими програмами включають: більш ефективно і свідоме виконання професійних завдань у результаті залучення до міждисциплінарної діяльності та міжпрофесійної взаємодії; менші затрати часу і коштів, аніж для здобуття двох спеціальностей послідовно; вищі шанси випускників на працевлаштування. Виклики, що асоціюються з програмами подвійних спеціальностей, пов'язані із: необхідністю інвестування більших затрат часу і коштів для здобуття двох спеціальностей у порівнянні з однією; наявністю у студентів певних особистісних якостей, таких як вмотивованість, відповідальність, організованість, а також вміння будувати відносини з одногрупниками у кожній з програм.

Заклади вищої освіти, які пропонують програми подвійних спеціальностей також можуть стикатися з деякими труднощами і ризиками: необхідність досягнення партнерської згоди щодо багатьох важливих питань, таких як вступні вимоги, процедура вступу, структура навчального плану, зміст і тривалість програми тощо; неможливість реалізації програми у випадку порушення досягнутих домовленостей або відмови партнера від участі у програмі; організація практик у відповідності до специфіки програми.

Перспективи подальших досліджень стосуються вивчення потреб ринку праці у підготовці фахівців із соціальної роботи за подвійними спеціальностями, визначення та обґрунтування найбільш оптимальних поєднань, аналіз законодавчого поля щодо можливостей реалізації відповідних програм.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07. 2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Калхун К. Університет у кризі? / Крейг Калхун // Спільне: журнал соціальної критики. – 2011. – № 3. – С. 8-18.
3. Пічкарь О.П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Олена Павлівна Пічкарь ; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2002. – 20 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29.04. 2014 № 266. [Електронний ресурс]. – <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Слозанська, Г. І. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах Австралії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Ганна Іванівна Слозанська ; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 20 с.
6. Собчак Н.М. Зміст і форми професійної підготовки соціальних працівників у системі неперервної освіти США : Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Собчак Надія Мирославівна ; Тернопільський державний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2004. – 351 арк.
7. Таблиця відповідності «Переліку напрямів, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра». [Електронний ресурс]. – <<http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/11/17/zatverdzheno-tablicyuzu-vidpovidnosti-pereliku/>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
8. 2007 Statistics on Social Work Education in the United States: A Summary. [Електронний ресурс]. – <<http://www.cswe.org/CentersInitiatives/DataStatistics/ProgramData/52533.aspx>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
9. 2014 Annual Statistics on Social Work Education in the United States. Council on Social Work Education. [Електронний ресурс]. – <<http://www.cswe.org/File.aspx?id=82845>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
10. Davis J. The joint practitioner: a new concept in professional training / J. Davis, P. Rendell, D. Sims // Journal of Interprofessional Care, 1999 – №13 (4). – P. 395–404.
11. Freeth D. Effective interprofessional education: Development, delivery, evaluation / D. Freeth, M. Hammick, S. Reeves, I. Koppel, H. Barr. – Oxford : Blackwell, 2005 – 18 p. – P. 11.

12. Hartford M.E. The MSW-MPA dual degree program in gerontology: A new model for the preparation of social work administrators / M.E. Hartford // Journal of Education for Social Work, 1976. – №12(3). – P. 51-58.
13. Integrated Practice in Learning Disabilities Nursing and Social Work BSc (Hons) [Електронний ресурс]. – <<http://www.salford.ac.uk/datasources/a-z-courses-folder/ug-courses/integrated-practice-in-learning-disabilities-nursing-and-social-work>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
14. Jayaratne S. Dual degree programs / S. Jayaratne // Encyclopedia of social work (20th ed). – New York : NASW Press and Oxford University Press, 2008. – Vol. 2. – P. 85-89.
15. Johnston G. Interprofessional learning modules at Dalhousie University / G. Johnston, S. Banks // Journal of Health Administration Education, 2000. – №18(4). – P. 407-427.
16. McClelland R. Joint degrees: Do they strengthen or weaken the profession? / R. McClelland // Journal of Social Work Education, 1985. – № 21(1). – P. 20-26.
17. Nelson-Becker H. B. Does a dual degree make a difference in social work: An empirical study / H. B. Nelson-Becker // Journal of Religion and Spirituality in Social Work, 2005. – №24. – P. 111-124.
18. Ruth, B. J. Social Work and Public Health: Comparing graduates from a dual-degree program / B. J. Ruth, J. Wyatt, E. Chaisson, S. M. Geron, J. Bachman // Journal of Social Work Education, 2006. – №42. – P. 429-439.
19. Sheffield Hallam University. BSc (Honours) Applied Nursing (Learning Disability) and Generic Social Work [Електронний ресурс]. – <<http://www.shu.ac.uk/prospectus/course/518/>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
20. Social work education in England. The Health and Care Professions Council. [Електронний ресурс]. – <<http://www.hpc-uk.org/assets/documents/10004ED2SocialworkinEnglandreport-FINAL.pdf>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
21. Social work education in England: review of the approval process 2012-15. The Health and Care Professions Council, 2016. – London. – 47 p.
22. Trevillion S. Utopianism and pragmatism in interprofessional education / S. Trevillion, L. Bedford // Social Work Education, 2003. – №22(2). – P. 215-227.
23. University of Georgia School of Social Work. MSW-MPH Course Requirements Summary. [Електронний ресурс]. – <http://ssw.uga.edu/pdf/academics/mswmp/MSW-MPH_Course_Requirements_Summary.pdf>. – Загол. з екрану. – Мова англ.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2016 р.

Горишная Надежда

кандидат педагогических наук, доцент

Слозанська Анна

кандидат педагогических наук, доцент

кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна

**ПРОГРАММИ ДВОЙНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: АНАЛІЗ
ОПЫТА США И ВЕЛИКОБРИТАНИИ**

Статья посвящена исследованию зарубежного опыта разработки и реализации программ двойных специальностей по социальной работе. Этот вопрос особенно актуален в контексте реформы высшего образования Украины и положения образовательных программ по социальной работе в результате оптимизации отраслей знаний и слияния социальной педагогики и социальной работы в одну специальность – социальную работу. В статье проанализированы преимущества и недостатки программ двойных специальностей в сфере социальной работы в США и Великобритании.

Ключевые слова: программы двойных специальностей, совместные программы, междисциплинарные программы, подготовка социальных работников, социальная работа.

Horishna Nadia

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Slozanska Hanna

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Social Pedagogy and Social Work Department
Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogic University, Ternopil, Ukraine

**DUAL DEGREE PROGRAMS IN SOCIAL WORK:
ANALYSIS OF THE USA AND GREAT BRITAIN EXPERIENCE**

The paper analyses the key issues and potential challenges the higher education reform in Ukraine presents for social work education. It was found out that along with positive long term effects on the institutions' autonomy and management, assurance of quality of education, integration into the European and international higher education area, there are also decisions that put social work programs in a situation of competition for students at least, if not threaten their existence. Dual degree programs in the USA and Great Britain were examined to determine their potential benefits and disadvantages and see whether and how they can be developed and established in Ukraine. The paper proves that benefits of dual degree programs are numerous: while studying students can be involved in interdisciplinary activities, gain other professions' perspectives and share social work's perspectives with others; two degrees pursued in parallel can be earned in less time than if they were earned separately; dual degrees can offer graduates more options for their careers. Despite the benefits there are also the challenges of a dual degree programs: students are to invest more time and money to complete a dual degree program than needed to get an MSW alone; to complete the requirements for both degrees they should be more committed, more motivated, and more organized.

Key words: dual degree programs, joint programs, interdisciplinary programs, social workers' training, social work.